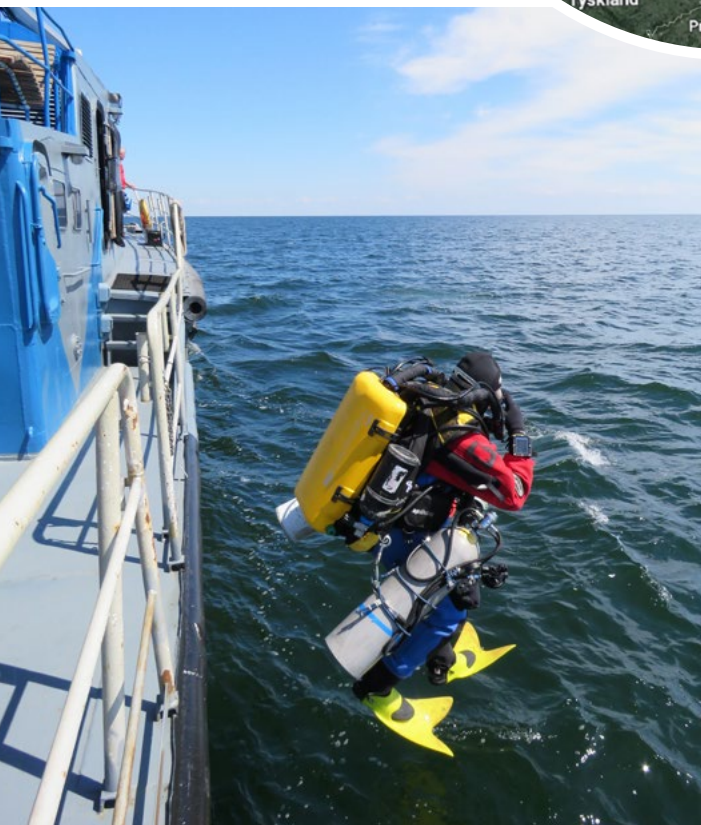

Tekst og fotos: Sabine Kerkau

Det var et rent tilfælde, der først førte mig og mit team til Litauen. Vores mål var at dykke på krydseren *SMS Friedrich Carl*. Hvad vi ikke havde nogen anelse om var, at vi skulle finde et uberrørt vragedykkereldorado i Litauen, der skulle holde os beskæftigede i flere år fremover.

BILLEDER © 2023 TERRAMETRICS, KORTDATA © 2023 GOOGLE, GEOBASIS-DE/BKG [© 2009]

Vragdykning i

Litauen

Bjærgning af klokken på et ukendt vrug, som senere blev identificeret som *SS Edith Bosselman* (herover); Rebreatherdykker hopper i vandet fra ekspeditionsfartøjet, *NZ 55* (til venstre).

I de seneste år har vores team udviklet sig til at være specialister i at finde og identificere skibsvrag. Vi arbejder sammen med forskellige organisationer og museer, og nogle gange også officielle myndigheder og ikke mindst lokale skippere og fiskere.

Udover at lokalisere og identificere genstande er det også en vigtig opgave at dokumentere fundene. Vi dokumenterer således vrugernes tilstand, gør rede for rester af mennesker, og vurderer hvilke farer vrugene udsættes for. Hvad angår de vrug vi dykkede på

i Litauen, drejer det sig primært om ulovlige trawl, hvilke kan forårsage alvorlige ødelæggelser af vrug. Vores resultater offentliggøres i udstillinger, tv-dokumentarer, foredrag og artikler i forskellige europæiske tidsskrifter.

Da vi kan arbejde under alle tempe-

Dykkere på ekspeditionsfartøjet NZ 55, gør klar til at dykke på et vrage ud for Klaipeda-kysten i Litauen

ratur- og strømforhold og andre udfordringer på dybder op til 200 meter, er vi meget alsidige. Udover skibsvrag undersøger og dokumenterer vi også forladte miner. Alle teammedlemmer er specialiserede inden for deres område og er dermed medvirkende til at vi har succes med vores projekter.

Vores projekt i Litauen

Vi søger, identificerer og dokumenterer vrage, der sank i minefelterne ud for Klaipeda-kysten i perioden mellem 1914 og i dag. Derudover fjerner og indsamler vi de trawl og andre net, der hænger ved vrage.

SMS Friedrich Carl

SMS *Friedrich Carl*, som var en stor krydser i den tyske kejserlige flåde, er et af de mest imponerende vrage, jeg nogensinde har set.

Skibet fulgte flere gange med Kaiser Wilhelm II på hans rejser til Spanien og Middelhavet. Engang kolliderede skibet med den britiske liner HMS *Prince George* i havnen i Gibraltar og fik beskadiget agterstævnen. Derefter var det indtil 2. april 1906 flagskib for en krydser eskadre. Fra marts 1909 tjente SMS *Friedrich Carl* som skoleskib for Torpedoverkommandoen i Kiel.

Kanon (herover) og fiskenet (øverst til venstre) på SMS *Friedrich Carl*-som befinder sig omkring fem timers sejlads fra Klaipeda, Litauen

BALTIC SEA HERITAGE RESCUE PROJECT

Baltic Sea Heritage Rescue Project (BSHRP) er en non-profit organisation grundlagt i juli 2018 i Klaipeda, Litauen, af Rolandas Schön, Sabine Kerkau og Linas Duoblys. Dets formål er at yde et bidrag til beskyttelsen af Østersøens fortid og fremtid ved at finde og identificere vrage og fjerne kasserede fiskenet, der udgør en trussel mod vragepladserne og livet i havet.

Gruppen har et tæt samarbejde med universitetet i Klaipeda, den litauiske regering, miljøministeriet, kulturministeriet og ministeriet for landbrug og fiskeri. Yderligere samarbejde omfatter partnere såsom Navigationshistorikeren ved Institut for Historie; transport- og kommunikationsministeriet; Klaipeda State Seaport Authority; Vytautas Grubliauskas, borgmester i Klaipeda City Municipality; og Verdensnaturfonden (WWF).

Yd et bidrag. I de sidste to år har BSHRP selv finansieret deres arbejde. Men omkostningerne ved at indsamle og bortskaffe nettene er mindst €1.500 (~1.700 USD) om dagen. Omkostningerne omfatter hyre af et ekspeditions- og bjærgningsskib, bjærgningsmateriale (gasser, skæredstyr, sække, linned, bøjer, lamper mv.) og miljørigtig bortskaffelse af de bjærgede net. Derfor er der en opfordring til donationer, som kan sendes til: VšĮ "Baltijos paveldas," Debreceno g. 33-90, LT-94166 Klaipeda, Litauen (Registreringskode 304872974; Konto: Swedbank IBAN: LT31 7300 0101 5571 8642; SWIFT: HABALT22).

Frivillige søges. Der søges også frivillige til kommende spøgelsesnet-projekter. Et af målene er at frigøre vrage af *Elbing IX* for fiskenet, bortskaffe de bjærgede net på forsvarlig vis og skabe en beskyttelseszone omkring vrage for at sikre, at det forbliver fri for net fremover. Vrage af *Elbing IX* ligger på en dybde af 45m. For mere information, besøg: bshrp.org

Våbenskjold med den tyske kejserørn på SMS *Friedrich Carl*

Trædækket på SMS *Friedrich Carl* vraget er velbevaret. Lanterner på SS *Edith Bosselman* (til højre)

I vinteren 1911-12 fungerede hun midlertidigt som en isbryder i Østersøen hvorefter hun i slutningen af september 1914 blev allokert til den baltiske flåde og tog del i forskellige operationer mod den russiske flåde i Østersøen. Under et angreb i Finske Bugt medførte hun fire vandfly, som blev sendt i luften for at rekonoscere når vejret tillod det.

Den 16-17. november 1914 deltog *Friedrich Carl* i et angreb på den russiske flådebase Libau da hun om morgenen den 17. november ramte hun to russi-

ske søminer. Besætningen måtte forlade skibet klokken 6:30 hvorefter hun kæntrede og sank kl. 7:15. Syv besætningsmedlemmer i hæk-torpedorummet fulgte med i dybet.

Vraget blev først fundet i 2009 af en gruppe svenske dykkere. Det ligger på 82 meters dybde, med de øverste dele på 72 meter dybde. Vraget hviler på styrbordssiden og er i utrolig god stand. De første 100 meter

Ror på vraget af *Elbing IX*

SAFETY IS IN THE AIR

Diving without side-effects.
With PureAir-certified diving centres.

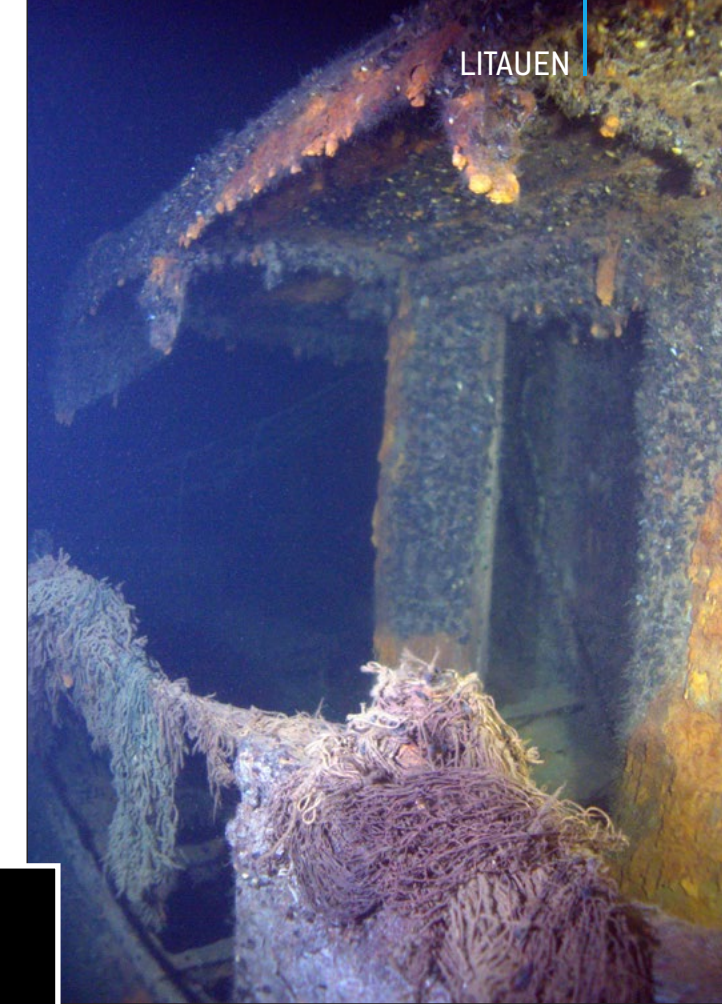
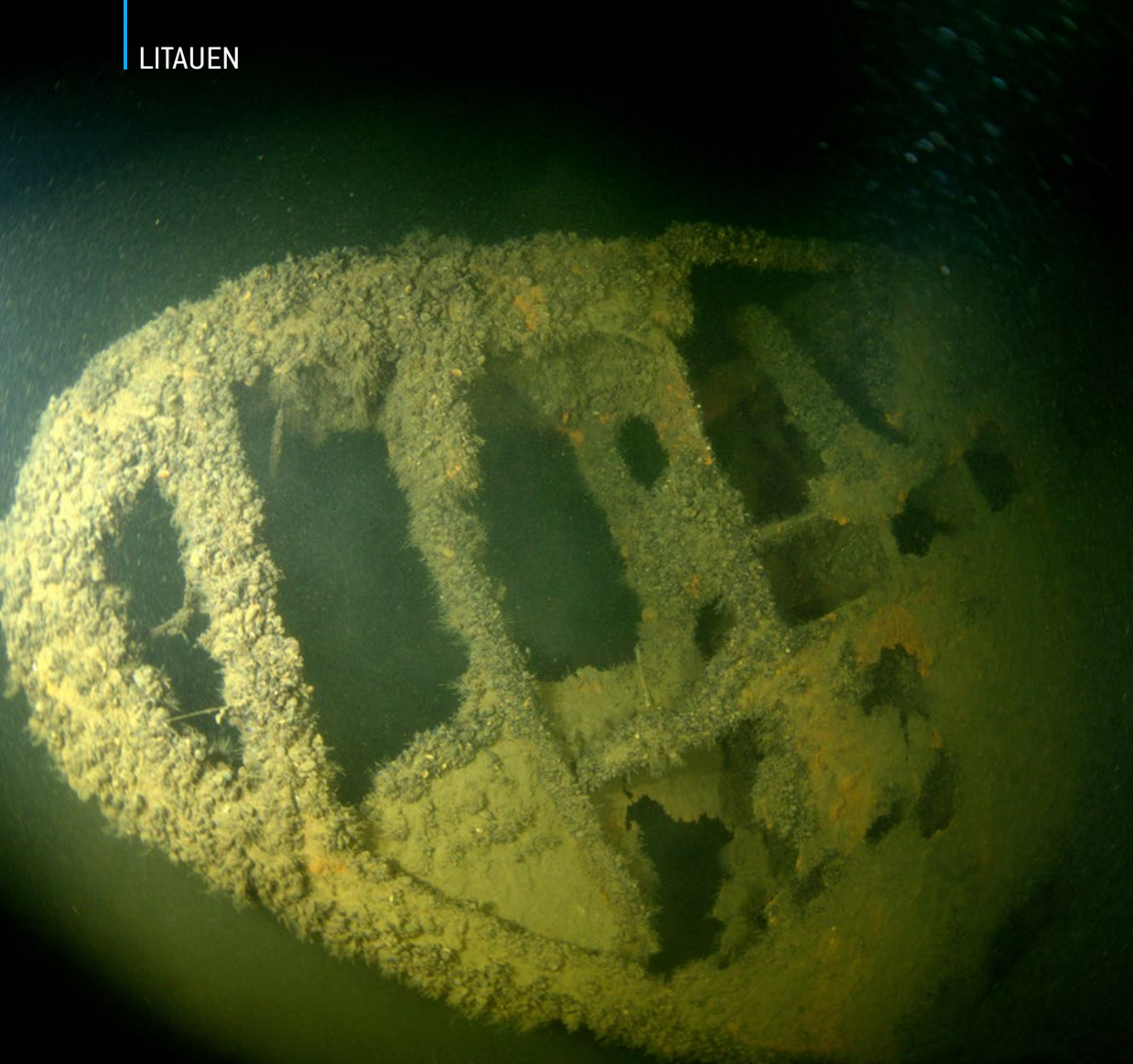
Pure breathing air is essential for a safe, enjoyable diving experience, free from undesirable side-effects like headaches – or worse. Make sure that your diving centre uses only the purest breathing air. The PureAir seal of quality provides guidance. A diving centre with PureAir Silver or Gold Certification delivers top-quality breathing air that complies with European standards. And diving centres with PureAir Gold certification even continuously monitor concentrations of O₂, CO, CO₂, moisture, and oil before the air goes into the cylinders.

So breathe deeply and immerse yourself in the beauty of the ocean – thanks to BAUER PureAir Certification.

To find a list of all diving centres holding PureAir Certification, visit:
bauerpureair.com
bauer-kompressoren.com

Stævn af *U-540* (til venstre); Porcelænskande (nederst til venstre) på *SS Edith Bosselman* (ovenfor, til højre og øverst til højre); Fisk fanget i tabte fiskenet (også kaldet spøgelsesnet) på *SS Tristan* vraget (til venstre)

har ingen synlige skader. Køjer, kanoer og selv emblemet på skroget med den kejserlige ørn er stadig på plads. Vraget er heller ikke overgroet. De sidste 30 meter af det tidligere krigsskib er derimod fuldstændig ødelagt. Den havbund, som SMS *Friedrich Carl* ligger på, er desuden så blød, at omkring halvdelen af skibet er sunket ned i dyndet. Det tager ca. 5 timer at sejle ud til *Friedrich Carl* fra Klaipeda og sigten på vraget er som regel meget god.

SS Edith Bosselman

På vores første besøg i Litauen i 2016 fik vi mulighed for at dykke et ukendt men vidunderligt intakt vrag der befandt sig på en dybde af 42 til 52 meter.

Vraget ligger på bagbord side. Det var et lille fragtskib med passagerdæk. Allerede på det første dyk opdagede vi skibets klokke, roret og badeværelset i 1. klasse.

Vraget var delvist dækket af net. Under et af nettene fandt vi menneskelige rester.

I maj 2017 kom vi tilbage for at identificere dette vrag.

Først ville vi forsøge at bjærge skibsklokken. På denne håbede vi at finde en inskription, der kunne lede os til vragets identitet. Men før vi kunne give

os i kast hermed, opsøgte vi Litauens søfarts museum for at finde ud om vi kunne overlade klokken til dem, efter at den var blevet bjærget.

Alt gik perfekt. Vi fandt og bjærgede klokken, som bar navnet *SS Marsdiep 1920*.

Men så blev det mystisk for vi ifølge de oplysninger vi fandt frem til blev *Marsdiep*, bygget i 1920, solgt til et

Holdet fandt en klokke med navnet *SS Marsdiep 1920* (herover) indgraveret i et vrag der senere blev identificeret som *SS Edith Bosselman*.

Koojer (ovenfor og til venstre) på SS *Edith Bosselman*.

dansk rederi i 1922. Den nye ejer AP Møller / Mærsk Shipping Company ændrede skibets navn til *Jessie Maersk*.

Jessie Maersk blev torpederet og sænket af en tysk ubåd i 1942 ud for den engelske kyst. Herom er der ingen tvivl.

Under efterfølgende dyk forsøgte vi derfor at finde flere informationer der kunne føre til bestemmelse af vragelets identitet.

Vi fandt ud af, at skibet havde været læsset med stenkul. Der var tre lastrum og et relativt stort 1. klasse område.

Der var elektricitet eftersom vi fandt kontakter. Instrumenterne var formentligt

engelske. Skibet havde et stålskrog, og broen var lavet af træ.

Men al denne information hjalp os alligevel ikke, fordi de også kunne passe på *Jessie Maersk*. Derefter opmålte vi vragelet. Dette gav os klart bevis for, at vragelet ikke var *Jessie Maersk* fordi det var 10 meter kortere.

Yderligere undersøgelser førte os til slutteligt til løsningen af gåden. Vragelet var næsten helt sikkert SS *Edith Bosselman*.

Edith Bosselman blev bygget i 1925 for rederiet AP Møller / Maersk og navngivet *Rita Maersk*. I august 1939 blev *Rita Maersk* solgt til Eduard Bosselman. Eduard Bosselman var en køb-

Lastrummet på vragelet af SS *Tristan* (herover) og dykker ifærd med at dokumentere vragelet (øverst)

Maskinrum (herover) og førsteklases kahytter (til venstre) i vraget af *SS Tristan*

mand fra Danzig og *Rita Maersk* var hans eneste skib.

På grund af den daværende fare for krig kunne Eduard Bosselman ikke sejle under tysk flag. Han gav derfor skibet navnet *Edith* og lod det sejle under dansk flag. Først i 1942, et par måneder før det forliste, blev skibet omdøbt til *Edith Bosselman*. Det var det første skib, der gik tabt i det minefelt som den russiske ubåd *L3* udlagde.

I tidsrummet mellem vores dyk i maj og august blev vraget alvorligt beskadiget. Vi så store trawls overalt. Selv de menneskelige rester vi så i maj var

blevet revet væk og broen var næsten fuldstændig ødelagt.

SS Tristan

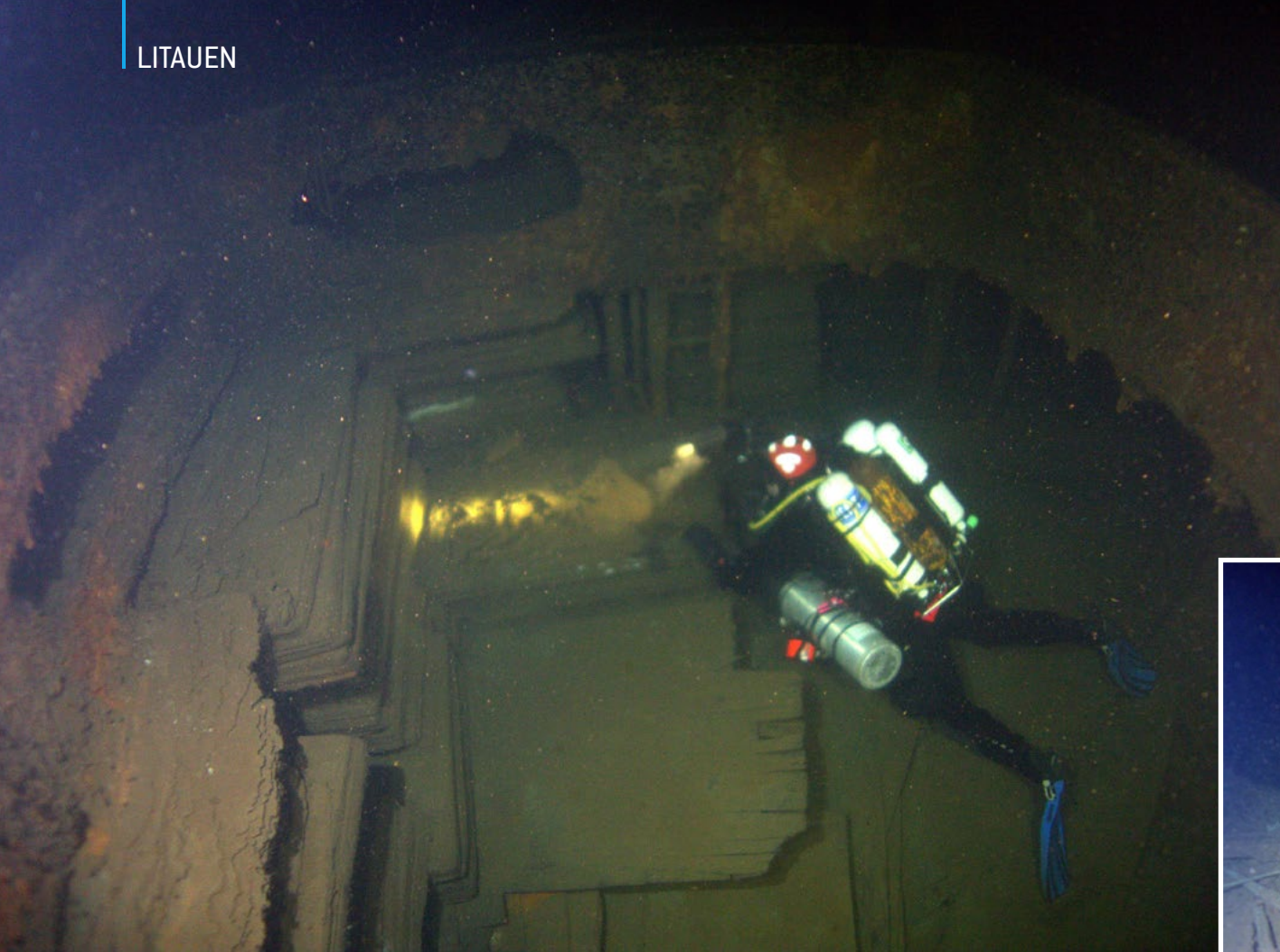
I august 2017 gik vi på jagt efter et andet offer for minefeltet. Vores kaptajn Linas Duoblys havde fået en position af en lokal fisker. Han mistænkte, at det kunne være et vrage.

Da vi ankom til positionen, fandt Linas vraget næsten øjeblikkeligt og teamet blev hurtigt klar til at dykke ned i det ukendte.

Under perfekte forhold, god sigtbarhed og ingen strøm mødte vi på 50 meter vraget af et fragtskib med passagerdæk.

Kooje (herover) og lastrum (øverst til højre) på *SS Tristan*-vraget

Last af tømmer (øverst til venstre), Emily Dickinson-bøger (herover) og et toilet (i midten) fundet på SS *Tristan*.

Det ca. 80 meter lange og 10 meter brede vrage står oprejst på havbunden på 56 meters dybde.

Vraget er i god stand. Broen mangler dog. Måske blev det revet ned af trawl. Ved boven kan man stadig betragte det store anker. I spisestuen er der et toilet mens kabysser bærer

spor af brand.

Der er mange detaljer på vrage. De 3 lastrum er fulde af fragt som hovedsagligt bestod af tømmer. Vi fandt også bokse med bøger af Emily Dickinson på russisk.

Vi havde to dyk på vrage. Vi indsamlede så meget information som muligt for at identificere vrage.

Vores kollega Thomas Weyer brugte informationerne til søgning på internettet. På nuværende tidspunkt antager vi, at vrage er SS *Tristan* på grund af lasten og vrages position men det er ikke endeligt bekræftet.

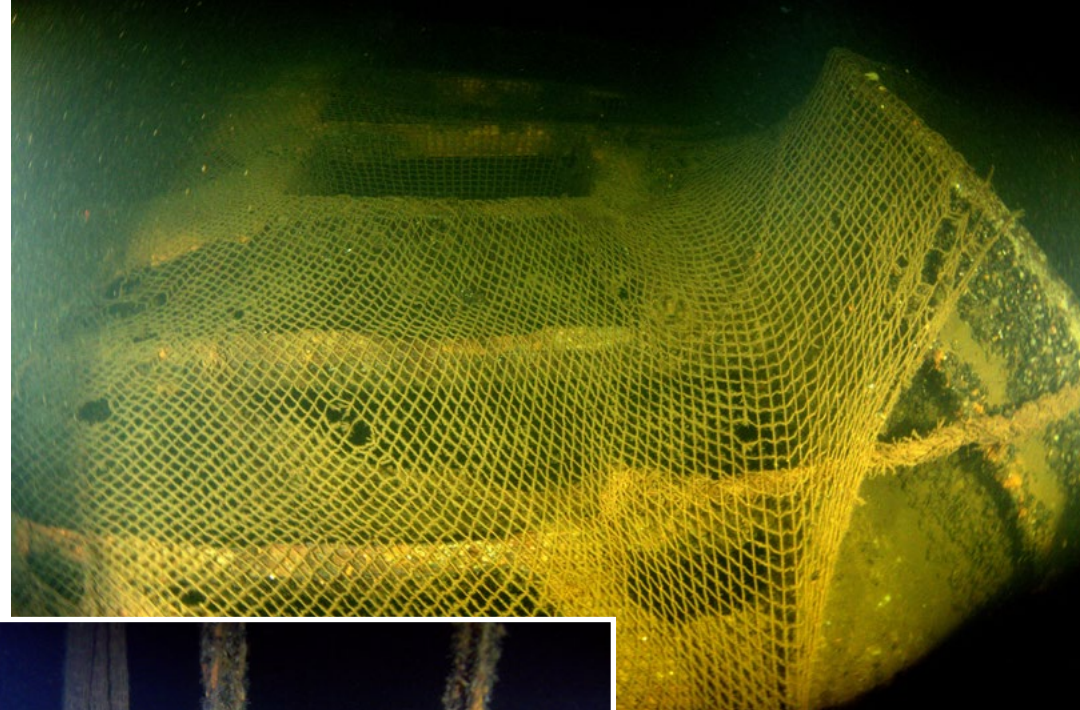
"*Tristan*" var et tysk fragtskib som var på vej tilbage fra Tallinn da det den 5. februar 1943 ramte en af de udlagte miner.

SS *Edith Bosselmann* og SS

Tristan, er to vrage som endnu kun få dykkere har besøgt, og der er så meget at opdage. Tekniske dykkere kan i rigt mål få opfyldt deres drømme i farvandet ud for Litauen. Linas Duoblys, kaptajnen på NZ 55, som er et af de bedste dykkerskibe i den østlige Østersø, kender utallige positioner, hvor ingen har dykket endnu.

Vragene befinder sig på dybder mellem 20 og 80 meter. Sigten i de øverste 20 meter er normalt ikke god, og længere nede er der mørkt, men til gengæld ofte klart. Temperaturerne ved bunden er som regel omkring 5°C men kan variere mellem 1°C og 20°C afhængigt af årstiden.

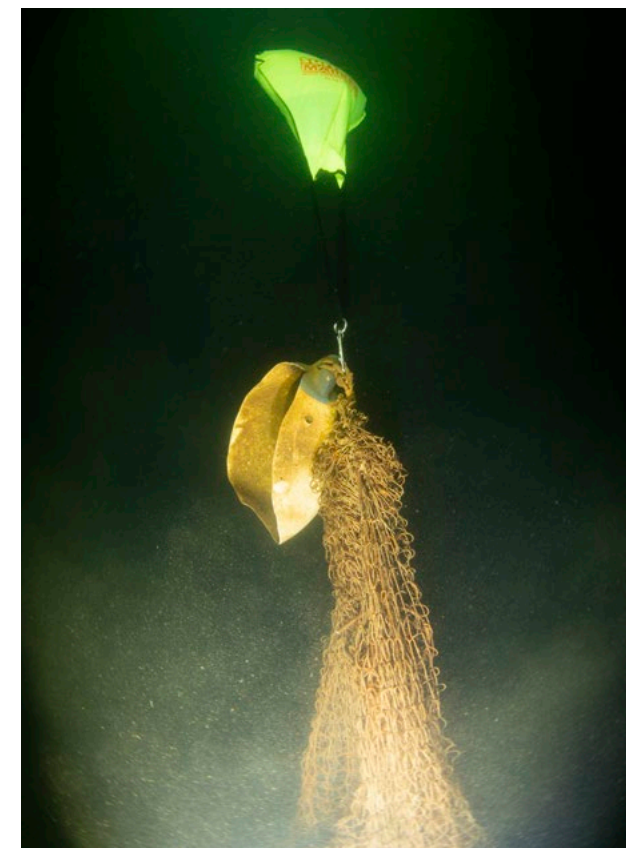
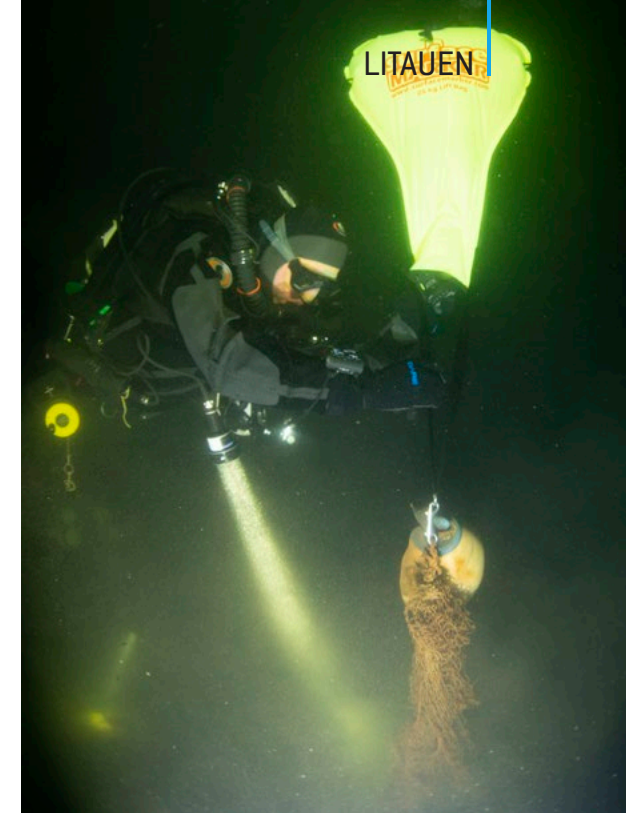

Elbing IX er viklet ind i fiskenet (herover); Holdet brugte oppustelige løfteposer til at bjærge fiskenettene (til højre).

Den som er interesseret i uberørte vrage i Litauen, eller ønsker at deltage i miljøprojekter såsom fjernelse og bjærge af spøgelsesnet kan sætte en tur med NZ 55 øverst på ønskelisten. [☑](#)

En særlig tak går til projektets sponsorer: *Fourth Element, Liquid Sports in Kiel, Mola Mola Wear, O2 Rescue, Scubapro, Scurion, Seareq ENOS System, Surface Marker, TS Sidemount, WingsAndMore.* For mere information, besøg: bshrp.org.

Sabine Kerkau er en tysk teknisk dykker, dykkerskribent og undervandsfotograf baseret i Schweiz. Kerkau blev optaget i Women Divers Hall of Fame i 2019. For mere information, besøg venligst: facebook.com/SabineKerkaureatherdiving.

KILDER:

FEDERAL ARCHIVES, FREIBURG (DEPARTMENT OF MILITARY ARCHIVES)
TERRAINE, J. BUSINESS IN GREAT WATERS: THE U-BOAT WARS 1916-1945. PEN & SWORD
UNIVERSITY OF KLAIPEDA
WIKIPEDIA.ORG
WRECKSITE.EU